

NİZÂR KABBÂNÎ'NİN ŞİİRLERİNDE SIRADIŞI KADIN TEMALARI

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Dr. Mehmet ŞAYIR

Gazi Üniversitesi

Yabancı Diller Yüksekokulu

msayir@gazi.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1331-6982

Arş. Gör. Ökkeş HENGİL

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

okkes.hengil@hbv.edu.tr

Gönderim Tarihi: 11.11.2022 Kabul Tarihi: 23.12.2022

Alıntı: ŞAYIR, M. & HENGİL, Ö. (2022). Nizâr Kabbânî'nin Şiirlerinde Siradişi Kadın Temaları. *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 4(2), 140-150.

DOI: 10.54132/akaf.1202887

ÖZ: Modern Arap şiirinin sembol isimlerinden biri olan Nizâr Kabbânî çağdaş Arap şiirinde aşk ve kadın şairi olarak ün salmıştır. Kabbânî'nin hayatında şiirine yön veren üç kırılma noktası olmuştur. Baştaki ve sondaki kırılma noktaları arasında da şiirinde farklı bir açılıma gitmesine neden olan Arap-İsrail anlaşmazlığının zirvesi denebilecek 1967 yenilgisi (Nekbe) yaşanmış, böylelikle Nizâr Kabbânî'nin şiirini etkileyen üç temel kırılma noktası olmuştur. Şairin her birinde kendisine çok yakın bir kadını yitirdiği bu kırılma noktalarından ilki hayatının, dolayısıyla edebî hayatının başlarında, üçüncüsü ise sonlarında yaşanmış, hem hayatına hem de şiirine yön vermiştir. İlk kırılma noktası olarak zorla evlendirilmek istenen ablası Visal'in intiharından sonra ikinci kırılma noktası olarak Kabbânî, edebî hayatının ortalarına denk gelen Nekbe yenilgisiyle bu kez yurdunu ve halkını konu edinmeye, dönemin Arap siyasî yapısını sert bir dille eleştirmeye başlamış, kimi zaman eleştirileri yüzünden aforoz edilmek durumunda kalmıştır. Üçüncü kırılma noktası ise bombalı bir terör saldırısında kaybettiği eşi Belkis'in ölümüdür. Bütün bunların ışığında Kabbânî'nin edebî hayatında her dönemde kendine yer bulan kadın şiirlerinin, yaşadığı siyasal ve toplumsal olaylarla ilişkili olarak farklı temalarla iç içe geçerek işlendiği görülmüştür. Bu çalışmada Kabbânî'nin kadın imgesiyle birleştirip şiirlerinde işlediği temalar arasında vatan, hürriyet, kader, isyan, tarih, efsane temaları tespit edilmiş olup söz konusu şiirlerde şairin nasıl bir edebî denklem kurduğu, ne gibi benzetmeler yaptığı incelenmiştir. Öncesinde şairin poetikası ve Arap edebiyatındaki yerine değinilerek oluşturulmak istenen arka plan bilgisi ile, şiirlerin ve şiirlerde kullanılan imgelerin daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Nizâr Kabbânî, Arap Şiiri, Modern Arap Şiiri, Kadın Teması

Unusual Women Themes In Nizâr Qabbani's Poems

ABSTRACT: Nizar Qabbani, one of the symbol names of modern Arabic poetry, is famous as a poet of love and women in contemporary Arabic poetry. There were three breaking points in Qabbani's life that gave direction to his poetry. Between the breaking points at the beginning and at the end, the 1967 defeat (Nakba), which can be called the peak of the Arab-Israeli conflict, which caused him to go to a different opening in his poetry, was experienced, thus, there were three main breaking points that affected Nizar Qabbani's poetry. The first of these breaking points, in each of which the poet lost a woman very close to him, was experienced at the beginning of his life, and therefore at the beginning of his literary life, and the third was at the end of his life and gave direction to both his life and his poetry. After the suicide of his sister Visal, who was wanted to be forced into marriage as the first breaking point, Qabbani, as the second breaking point, started to talk about his homeland and people, this time to criticize the Arab political structure of the period with a harsh language, with the defeat of the Nekba, which coincided with the middle of his literary life. remained in the situation. The third breaking point is the death of his wife Balqis, whom he lost in a terrorist attack. In the light of all these, it has been seen that the women's poems, which find their place in every period of Qabbani's literary life, are intertwined with different themes in relation to the political and social events he has lived. In this study, the themes of homeland, freedom, destiny, rebellion, history and legend were identified among the themes that Qabbani combined with the image of woman and worked on in his poems, and it was examined how the poet established a literary equation and what kind of analogies he made in these poems. It is aimed to better understand the poems and the images used in the poems, with the background information desired to be created by referring to the poet's poetics and his place in the Arabic literature before.

Keywords: Nizar Qabbani, Modern Arabic Poems, Arabic Poems, Women Theme

Giriş

Modern Arap şairi Nizâr Kabbânî'nin edebî hayatını üç temel kırılma anına ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi, ablası Visal'in intiharı; sonuncusu, eşi Belkis'i teröre kurban vermesi olmak üzere hayatındaki kadınları kaybettiği aşamalarıdır. Bu noktalar Kabbânî'nin edebî hayatının şekillenmesinde

büyük belirleyicilerden olmuştur. İkinci kırılma noktası ise Arap-İsrail anlaşmazlığının zirvesi denebilecek 1967 Nekbe yenilgisidir. Kabbânî'nin şiiri bu söz konusu kırılma noktasında siyasi ve politik bir ses yakalayarak farklı bir boyut kazanmıştır. Kabbânî, bu kırılma noktasıyla birlikte şiirinde yer verdiği konuları genişletmiş ve halkını, yurdunu, savaşları şiirine konu edinmeye başlamıştır. Zaman zaman da dönemin Arap siyasî yapısına sert eleştirilerde bulunmuştur. Şairin edebî hayatının üçüncü kırılma noktası sayılan eşi Belkıs'ın bombalı bir saldırıda hayatını kaybetmesi ise, şiirinin olgunluk çağını yakalamasına, söylemlerine kesinlik kazandırmasına ve siyasi şiirlerin, poetikasının ana unsuru olmasına yol açmıştır.

Nizâr Kabbânî "ailemizin tarihinde aşktan kaynaklanan bir şehadet olayı var" sözleriyle dile getirdiği zorla evlendirilmek istenen ablası Visâl'in ölümü (1938) ile yine kabrini "şehidin kabri" diye nitelediği, "şehidim, şiirim" dediği ve bir terör saldırısında kaybettiği eşi Belkıs'ın ölümünden (1981) doğan sızıyı şiire dönüştürmüş, tam ortasına "tenini dağlarını" dediği, "şiirlerim yurduma" diyerek şiirlerini ithaf ettiği, ancak "yıldızların korktuğu", "kuşların bile kaçtığı", "insanın nasıl yaşayacağını bilemediği" bir vatan olarak nitelediği vatanını konumlandırmıştır. Dolayısıyla şiirlerinde işlediği vatan teması da zaman zaman müstakil, zaman zaman farklı temalarla harmanlanmış şekillerde ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma, şairin şiirlerinde işlediği "salt" kadın temasını inceleyen çalışmalardan ayrı olarak kadın temasıyla bağdaştırılan sıra dışı temalar arasında kurulan edebi denklemlerin incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışmanın amacı şairin kadın temasıyla bağ kurduğu diğer temaların nasıl ve hangi edebi unsurlarla inşa edildiği hususunun incelenmesidir. Dolayısıyla çalışma, Kabbânî'nin yalnızca bir "kadın şairi" sıfatı taşımadığı görüşünden hareketle şairin şiirlerinde kullandığı kadın temalarını inceleyen araştırmalardan ayrılarak farklı bir bakış getirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmada Kabbânî'nin vatan, hürriyet, isyan, tarih, efsane, kader vb. temaları kadın imgesiyle nasıl bir arada kullandığı, bu temalar arasında nasıl bağlar kurduğu, ne tür benzetmeler yaptığı gibi sorulara cevap aranacaktır. Şairin şiirlerinde işlediği kadın imgesine damga vuran, eş ve sevgili olarak hayatında iz bırakmış iki kadın vardır. Bu kadınlardan biri, aynı zamanda kuzeni olan ve 1944 yılında yayımlanan "Kâlet İf es-semrâ" adlı kitabı yazdığı ilk eşi Zehra, diğeri ise "Kaşîdetu Belkıs" adlı kitabı yazdığı Iraklı eşi Belkıs'tır (Tülücü, 2007). Nizâr Kabbânî *Aşkın Kitabı*'nin girişinde eşi Belkıs'ı, "hayat arkadaşım" ve "şiir arkadaşım" olarak nitelendirmiş ve Belkıs'ın, aslında şiir yazmadaki en büyük ilham kaynağı, destekçisi ve güdüleyicisi olduğunu ortaya koymuştur.

Bu çalışmada incelenen kaynak metin olan Arapça şiirlerin hedef dil olan Türkçe çevirileri esas alınmıştır. İncelenen çeviriler, çevirmenlerin üslup özellikleri, genel kültür düzeyleri, eğitim seviyeleri vb. pek çok etkenden etkilenebilmektedir. Dolayısıyla çeviriler özünde şairin kendi şiirleri olsa da hem biçim hem de anlam özellikleri bakımından az ya da çok çevirmenin dilinden etkilenmesi kaçınılmaz bir durum olup (Karayürek, 2022: 361) çalışmada olduğu gibi alıntılanan şiir çevirilerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Nizâr Kabbânî'nin Poetikası

Nizâr Kabbânî, 1940'larda başlayıp 1980'lere kadar demlenen şiir serüvenini üçe ayırmıştır. Birinci döneme aşk konusu hâkimken gerek şairin bireysel anlamda yaşadıkları gerek Arap coğrafyasında yaşanan olaylar neticesinde ikinci dönem toplumsal özgürlük ağırlıklı olarak ortaya çıkmıştır. Kişisel öfkenin baskın olduğu ikinci dönem özelliklerinin daha da büyüüp genişleyerek siyasal öfkeye dönüştüğü ve bu düşüncenin hâkim olduğu üçüncü dönem ortaya çıkmıştır. Doğal olarak her döneme ait şiir anlayışı değişmiş, şiirlerinde değişimler görülmüştür (Keskin, 2006: 175).

Nizâr Kabbânî, hukuk fakültesi mezunu bir diplomat olarak hayata bu pencereden bakıp kendisine biçtiği devrimci sıfatıyla hareket ederek kadına dair şiirler yazar. Bu yüzden hukukçu bir şair olarak onun bu çok yönlülüğünü anlayabilmek için modern psikolojiden yardım almak gerekir şeklinde savlar ortaya atıldığı görülmektedir. Kabbânî, kadını her şeyden önce bir insan olarak görmüş buna bağlı olarak da onu tüm prangalarından kurtarmayı amaçlamıştır. Sorunlu bir toplumdaki mağdur kadını kurtarmak isteyen şair, aslında bir yandan edebî hayatının başlarında intihar ederek can veren ablasının ve bir yandan da edebî hayatının sonlarında teröre kurban verdiği eşi Belkıs'ın içindeki acısını, travmasını seslendirmektedir. Bunları yaparken kullandığı sade ve vurucu bir dille, yer yer aşırıya kaçtığı düşünülen cinsel imge ve sözlerle dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Çünkü Kabbânî'nin yaşadığı dönemin şartları, kadını pek çok siyasî, dinî prangaya vurmuş, âdet, gelenek-görenek gibi düşüncelerle kısıtlamıştır. İşte Kabbânî bu klasik kadın dünyasını değiştirmek istemiştir (Keskin, 2006: 277).

Kabbânî'nin şiirleri kendi deyimiyle basit şiirler gibi görünse de yazmak için bir ömür gerektirir ve kaliteli bir şiir imbiğinden süzülerek ortaya çıkmış şiirler olarak okuyucu karşısına çıkmaktadır. Şiirlerini yazarken kullandığı dil konusu, Kabbânî'nin zihnini her zaman meşgul eden konulardan biri olmuş; dilin kalıplarını kırmayı, sağladığı imkânların kullanımına dair düşünmeyi sürdürmüştür. Kabbânî'nin şiirle ilgili düşüncelerine girmeden önce dille ilgili düşüncelerine değinilmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere günümüzde Arap toplumlarında halk, günlük hayatta yaşadığı bölgeye özgü lehçeyi kullanmaktadır. Ancak basın alanı, kamu alanı, eğitim alanı gibi alanlarda Modern Standart Arapça (MSA) kullanılmaktadır. Haliyle bu durum iki dillilik diye bilinen olguyu doğurmakta ve halkın kullandığı dil ile resmî dilin farklı olmasına yol açmaktadır. Kabbânî bu iki dilin birleşiminden oluşan, akademik dilin mantığını, özünü ve altyapısını alıp lehçenin hareketliliğini, gücünü ve cesurca açık oluşunu birleştiren bir “Üçüncü Dil” meydana getirmeyi hedeflemiştir. Böylelikle hareketli, dinamik ve güçlü bir dil oluşturup şiirlerini bu dille kaleme almaya çalıştığını söylemiştir (Kabbânî, 1970: 128).

Karayürek'in ifade ettiği gibi (2022: 360) şiir gerek biçim gerekse üslupla ilgili dikkat gerektiren sanatsal bir eserdir. Bir şairin şiiri yazarken hissettiği ruh hâli, duygu ve düşünceleri, kullandığı yöntem ve hatta burada sayılamayacak birçok faktör için içine girmektedir. Bu bağlamda Â'bîdât (1997: 365) Kabbânî'nin şiirlerini tanımlarken “ne tamamen ilham şiirleri ne tamamen teknik şiirlerdir” demiş, şiirlerinde İngiliz şiirinden etkilenecek lehçe kullanımını da eksik etmediğini böylece derin anlamlar yakalamayı hedeflediğini söylemiştir.

Arapların şiir mirasındaki en büyük hazine olan Cahiliye şiirine yöneltilecek çürütme denemeleri ve sonrasında indirilmiş, şiirselliği yüksek görülen Kur'an-ı Kerim için cinlerin sözleri olduğu gibi somut dünyanın dışında yorumlar getirilmesi, aslında Arapların toplumsal hafızalarındaki şiirin doğaüstü bir meta olduğu şeklinde yorumlanmaya müsaittir. Bunun bir sonucu olarak şiir gerçek hayatın içinde ya da gerçek hayat şiirin içinde yeteri kadar yer almamış olacak ki şair Nizâr Kabbânî tabiri caizse şiirin ayaklarını yere bastırmak istemiştir. Bunu yaparken attığı en cesur adımlardan biri de yukarıda bahsedilen standart-lehçe dil harmanlamasıdır.

Kabbânî'ye göre şiir ne her şeyi açıklamak ne de anlamsız bırakmaktır, “*parmağınıza Süleyman'ın yüzüğünü takıp cini çağırma; sütü, balı ve hurileri istemeyi size bırakmaktır*”. Ona göre şiir fazla konuşmayan özün özüdür. Bunun dışında kalanlar ise “şiirsel gevezelik”tir. Dolayısıyla kendisinin de dediği gibi şiirleri aslında son derece yoğun anlamlar içeren şiirlerdir. Bu yüzden *Aşkın Kitabı*'ndaki şiirlerini, çağlar boyu aşırı uzun, bol ve kesimi kötü elbiseler giymiş geleneksel Arap şiirinin baş yapıtlarının aksine daha çağdaş, rahat ve pratik bir elbise giydirilmiş şiirler olarak tanımlamayı tercih etmiştir (Kabbânî, 2016). Şiirlerinde ritim unsurlarını doğru kullanması, bu şiirlerin pek çoğunun bestelenerek şarkı hâline gelmesine kapıyı aralamış, 1950'lerden bu yana pek çok şiiri bestelenmiştir.

Hem kadın hem de Arapların sorunlarını aynı mürekkeple yazdığını vurgulayan Kabbânî, toprağın İsrail'den kurtarılması için mücadele ettiği gibi kadının da Cahiliye dönemi tortularından kurtarılması için savaştığını söylemektedir (Keskin, 2006: 57). O, aslında meydana getirmiş olduğu o kendine özgü dille, kullandığı özgün temalarla bir “şiir cumhuriyeti” kurmuştur ve “bu cumhuriyetin vatandaşlarının çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır” (Keskin, 2006: 64). Ancak kimi çevrelerce “kadının yatak odasından çıkmamakla” suçlanan Kabbânî, vatana dair şiirler yazma hakkı olmadığı yolunda çeşitli eleştirilere hedef olmuştur (Keskin, 2006: 114). Nitekim İrfan Nizamuddin gibi yazarlar da Nizâr Kabbânî'nin şiirsel yaratıcılığın iki durumu olan aşk ve millî konularda kullandığı tabirler, teşbihler ve sıfatlarla diğer bütün Arap şairlerinden ayrıldığı düşüncesiyle bu konuda “kelimelere benzemeyen kelimeler” tabirine dikkat çekmektedir (Nizamuddin, 1999: 889. Aktaran Keskin, 2006: 213). Bu itibarla Nizâr Kabbânî, Arap halkları ve Arap nesillerini birbirine bağlayan yeni bir dil yaratarak vatan aşkı ile sevgili aşkını özdeşleştiren bir aşk hikayesi kurgulamaktadır. (Nizamuddin, 1999: 890. Aktaran Keskin, 2006: 213).

Nizâr Kabbânî'nin Arap Edebiyatındaki Yeri

Kadın şairi olarak nitelendirilen Nizâr Kabbânî, önceleri bu isimlendirmeden keyif aldığını ancak bir müddet sonra bu isimlendirmeye karşı ilgisini kaybettiğini ve sonunda bundan rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Ona göre bu lakap başta bir nimetken sonraları bir töhmet hâline gelmiştir. *Kasâid Mağdûbun Aleyha* adlı kitabındaki bir şiirinde buna değinerek şöyle demiştir:

إني كاتب وشاعر / في اللحظة الأولى، اعتقدت أنها / عبارة سحرية / ستفتح الأبواب في طريقي / وتجعل الحراس يسجدون لي / ... /
ثم اكتشفت أنها فضيحتي الكبيرة / وتهمتي الكبيرة

Ben yazar ve şairim / İlk sandım ki / Bu ifade sihirlidir / Açılacak önümde kapılar / Diz çökecek önümde bekçiler /.../ Sonra fark ettim ki bu ifade / En büyük faciam / En tehlikeli töhmetim

(1986: 8. Çev. Ökkeş Hengil)

Diğer tüm âşıklar gibi bir âşık olmasına rağmen böyle adlandırılmasının sebebini ise aşkını kâğıda döküp, bu kağıtları da tüm duvarlara asmasından yani şiirinden kaynaklandığını dile getiren Nizâr Kabbânî, kadına eş olması, anne olması, kız kardeş olması sıfatıyla, hatta bunlardan da öte bütün sıfatlarıyla ışık tutmak istemektedir. Kadını, şiirlerinde, aramızda dolaşan bir ruh, göz kamaştırıcı bir köprü ve çeşitli tuzaklar kuran bir politikacı olarak işlemektedir (Gemi ve Shoush, 2018: 301).

Mes'î'ye göre (2013: 72) insanlık devleti dışında bir devletle bağı bulunmayan Nizâr Kabbânî, şiirlerinde kadın teması üzerinden başta vatan teması olmak üzere pek çok temayı işlemiş adeta bu temaları kadın üzerinden görünür kılmış, erkeğin zor zamanlarında sığınacağı vatani olarak kadını göstermiştir. Bir kadını sevmeyenin vatanını da sevemeyeceğini söyleyen Kabbânî, kadın ile vatan kavramlarını bir potada eriterek tek bir kavram hâline getirmiştir.

Nizâr Kabbânî önce güzel bir sıfat olarak yansıtılıp sonra eleştiri oklarının ucuna takılan “kadın şairi” olarak adlandırılması konusunda Abbas Mahmûd el-Akkâd’ın da kendisi için “kadın konusunda takılı kaldı” eleştirisi başta olmak üzere “neden kadın şiiri” diye sorulara “neden olmasın, ne hakkında yazılacağını belirleyen kabile reisleri var, onların yazılabilir ve yazılamaz dediği konular hakkında mı yazmak zorundayız” diyerek kadınları yasaklayıp toplumdan soyutlamanın kadını bir utanç metaı olarak görmeye yol açtığını böylece kadın bedeninden korkan bir toplum hâline geldiklerini aktarmaktadır. Bu kadın-utanç fikrinden kurtulmaları gerektiğini söyleyen Kabbânî, kadını ayıpla, haramla, günahla, utançla, yasakla bir tutmanın toplumu tatmin olmayan bir toplum hâline getirdiğini söylemektedir (Kabbânî, 1970: 186). Bu bağlamda bakıldığında, yazdığı cesur şiirlerinde kadın temasını, medeniyetle, yurtla, dille, hürriyetle, kültürle, savaşla, devrimle, sıcaık ekmele bir arada işleme nedeni, kadının aynı diğerleri gibi hayatın bir parçası olduğu gerçeğine dikkat çekmektir denilebilir.

50’yi aşkın şiir, 12 nesir kitabı olan Nizâr Kabbânî için yalnızca aşk şiirleri yazdı demek haksızlık olacaktır. Kabbânî başta Filistin trajedisi olmak üzere Arap coğrafyasında yaşanan pek çok acıya ışık tutarak toplumunun acılarından soyutlanmamış, bunu “bir şairin yaşadığı ortam ile yazdığı ortamı birbirinden ayrı düşünmenin doğru olmadığını” söyleyerek ifade etmiştir. Kimi zaman yazdığı şiirlerle devletlere, politikalara ve tutumlara karşı yönelttiği eleştirilerden dolayı büyük bir tartışma başlatılmış, şiirlerinin okunması, şiirlerinden bestelenen şarkılarının radyo ve televizyonlarda çalınması yasaklanmış, adeta aforoz edilmiştir (Kabbânî, 1991).

Ülkemizde bu konudaki ilk bilimsel çalışma “Nizâr Kabbânî, Hayatı ve Şiirleri” başlığıyla Salih Tur tarafından 2005 yılında doktora tezi olarak yazılmış olup ardından Kabbânî’nin şiirleri içerik açısından farklı kişilerce farklı çalışmalarla irdelenmiştir (Tur, 2020). Prof. Dr. Aysel Ergül Keskin 2006 yılında “*Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı Nizâr Kabbânî*” adlı bir kitap yayınlayarak kendi deyimiyile aşk ve kadın konularında en can alıcı, en düşündürücü ve en nitelikli çıkarımlara ulaşabileceğine inandığı etkileyici şiir örneklerini değerlendirmeye ve incelemeye çalışmıştır” (Keskin, 2006: 7). Kabbânî ve şiirlerinin incelemeye alındığı en güncel çalışma ise 2021 yılında İbrahim Şemdin tarafından yazılan “Nizâr Kabbânî’nin Şiirlerinde Vasıf” başlıklı yüksek lisans tezidir.

Edebiyat sahasına bakıldığında ise muhtemelen ilk kez Nuri Pakdil tarafından Göldeste II adıyla yayımlanan şiir çevirilerinde Kabbânî yer almıştır (TDV, 697). Bunun yanı sıra 1996 yılında Rey Yayıncılık’tan Turan Koç ve İbrahim Demirci çevirisiyle *İşgal Altında* adlı şiir kitabı yayımlanmıştır. 1999 yılında İbrahim Demirci çevirisiyle Hece Yayınları’ndan *Ben Beyrut* yayımlanmıştır. Turan Koç ve İbrahim Demirci tarafından İz Yayıncılık’tan 2015 yılında *Gazaba Uğramış Şiirler ve Diğerleri* adlı kitap yayımlanmıştır. 2002 yılında Rıza Halilov ve Aysel Ergül çevirisiyle Birey Yayınları’ndan *Gözlerinin Mavi Limanında* adlı kitap yayımlanmış, daha sonra Mehmet Hakkı Suçin çevirisiyle 2016 yılında Hece Yayınları’ndan *Aşkın Kitabı* yayımlanırken, Mehmet Şayir çevirisiyle de Hece Yayınları’ndan 2018 yılında *Kelimelere Benzemeyen Kelimeler* adlı bir seçki yayımlanmıştır. Çok sayıda eseri bulunan Kabbânî’nin henüz eserlerinin büyük çoğunluğu dilimize kazandırılmamıştır. Kısacası Nizâr Kabbânî

Türkçede var olan ancak daha çok anılmayı, duyurulmayı ve okunmayı hak eden bir şair olduğu düşünülmektedir.

Bulgular ve Tartışma

Nizâr Kabbânî'nin şiir koleksiyonları taranarak elde edilen bulgularda şairin kadın temasıyla birlikte işlediği sıra dışı birtakım temalar olduğu değerlendirilmektedir. Bu temalar incelendiğinde şairin bilinçli bir tercihle bunları kullandığı ve bu temalar arasında kurulan edebi denklemler arasında incelemeye açık noktalar olduğu tespit edilmiştir. Bunlar arasında vatan, hürriyet, kader, isyan, tarih ve efsane diye tanımlanabilecek temalar olduğu gözlemlenmiştir. Şairin gerek edebi hayatı gerek kişisel hayatının incelendiği giriş bölümünde yer alan bilgiler incelendiğinde bu temaların kasıtlı bir tercih olduğu ve bilinçli bir şekilde seçilmiş olabileceği görüşünden hareket edilmiştir. Şairin kurduğu edebi denklemler benzetme, zıtlık, eşleştirme, bağdaştırma gibi edebi unsurlara göre incelenmiş, şiirlerde kullanılan evrensel ve yerel motiflere vurgu yapılarak şairin hitap ettiği kitlenin değişimine dikkat çekilmiştir.

Kadın ve Vatan

لماذا أتحدث عن المدن والأوطان؟ / أنت وطني / وجهك وطني / صوتك وطني / تجويف يدك الصغيرة وطني / وفي هذا الوطن ولدت / وأريد أن أموت

Niçin bahsedeyim kentlerden, vatanlardan? / sensin benim vatanım / yüzün, vatanım / sesin, vatanım / o, minik elinin ayası, vatanım / bu vatanda doğdum / bu vatanda / ölmek istiyorum ben (Tur, 2020: 190).

Şairin *el-A'mâlu's-Şi'riyye el-Kâmile* eserinden alınan yukarıdaki şiirde şair açık seçik bir şekilde kadın ve vatan temalarına bir arada yer vermiş, kadını vataniyle özdeşleştirdikten sonra doğduğu vatanında ölmek istediğini söyleyerek bir nevi sevgilisine sadakati de vurgulamıştır.

بين العواصم أنت الآن عاصمتي / وللجميلات تاريخ... كما المدن... / وكل أنثى أحببتي هي الوطن

Başkentlerin arasında şu an sen başkentimsin benim / şehirlerin bir tarihi olduğu gibi güzellerin de bir tarihi var / ... / beni seven her dişi vatanımdır benim (Tur, 2020: 190).

Şairin *el-A'mâlu's-Şi'riyye el-Kâmile* eserinden alınan şiirde, şair kadını doğrudan vatan olarak nitelendirmiştir.

فرشت فوق ثراك الطاهر الّهْدْبَا فيا دمشق / ... / حبيبتني أنت، فاستلقي كأغنية على نراعي / ولا تستوضحي السببا / أنت النساء جميعاً

Senin parlak toprakların üzerine kirpiklerimi serdim ey Şam / ... / sevgilim sensin, uzan kollarımın arasında bir şarkı gibi / ama sorma sebebini / sen, kadınların tamamısın (Tur, 2020: 191). Şairin *el-A'mâlu's-Şi'riyye el-Kâmile* eserinden alıntılanan yukarıdaki şiirde şair çoğu şiirinin aksine vatani kadın ile özdeşleştirmiştir. Dolayısıyla şairin kadın ve vatan temaları arasında kurulan bağlantılar yalnızca kadın-vatan olarak kurulmakla kalmamış aksi yönde de öğeler kullanılmıştır.

Kadın ve Hürriyet

أنت خلاصة كل الشعر / ووردة كل الحريات

Şair "sınırsız aşk" (*hubbun bîla hudûd*) adlı şiirinin dördüncü kıtası olan dizelerde sevgilisine hitap ederek *sen hûlasasısın tüm şiirlerin / gülüsün bütün hürriyetlerin* (Kabbânî, 2018: 14) diye seslenmiş, sevgilisini önce yazılmış tüm şiirlerden damıtılmış bir öze; daha sonra da özgürlüklerin en güzel gülüne benzetmiştir. Kabbânî daha önce zikredildiği üzere az sözle çok şey anlatma ustalığını bu şiirde de kullanarak duygusunu duru bir dille dile getirmiştir. Hürriyetlerin gülü benzetmesini yaparken "gül" imgesini kullanması kayda değer ikinci noktadır. Zira "gül" tarih boyunca pek çok edebiyatta yer alan çiçeklerden biridir. Kabbânî'nin kurduğu dil sade, sade olduğu kadar da güçlü bir dildir. Bu hâliyle sevgilisi onun gözünde hürriyetle eşdeğerdir; hatta hürriyetten daha değerlidir.

O, bütün medeniyeti medenilerin dudaklarına düşmüş olduğu sevgilisinden kendisini zulüm ve baskı yurdundan uzakta sevmesini istemektedir (Kabbânî, 2018: 61). “Güzel Bir Kadının Avuç İçini Okumak” adlı şiirinde ifadesini bulduğu gibi “memeleri üçüncü dünya ülkelerine hükmeden ilk iki diktatör” olan sevgilisi dünyanın en önemli kadını olduğu gibi en güzel kadındır da... Ama dünyanın en önemli kadını olmasının nedeni memeleri üçüncü dünya ülkelerine hükmeden ilk iki diktatör olması değildir (Kabbânî, 2018: 68).

Kadın ve Kader

لن تهربي مني / فإني رجل مقدر عليك / لن تخلصي مني / فإن الله قد أرسلني إليك / فمرة أطلع من أرنبتني أذنيك / ومرة أطلع من أساور الفيروز في يديك

kaçamayacaksın benden / alınına yazılmış adamım / kurtulamayacaksın benden / Allah gönderdi sana beni / kâh kulaklarının memelerinden çıkarım / kâh ellerindeki firuze bileziklerden (Kabbânî, 2016: 48). Şair, sevgilisine seslendiği bu şiirinde kendi varlığını ve sevgilisiyle olan ilişkisini kader kavramı üzerinden kurgulamıştır. İkinci ve üçüncü dizelerde ilişkilerini ve kendini kader kavramıyla ilişkilendirmiş, bu düşüncelerini son iki dizede yinelemiş, eninde sonunda yolunun kendisine çıktığını veya bir şekilde karşısına çıkacağını anlatmak istemiştir. Sevgilisine olan aşkını kader üzerinden açıklayıp, kendisini Allah'ın gönderdiğini söyleyerek hem kendine bir elçi görevi biçmiş hem de dinî bir referansta bulunmuştur. Kabbânî tüm bunları yaparken, yasaklanan kadın bedeni üzerinden imgeler kurarak kendi görüşünce toplumu iyileştirmeye çalışmaktadır.

Kadın ve İsyan

كم تشبيهن السمكة / سريعة في الحب... مثل السمكة / جبانة في الحب... مثل السمكة / قتلت ألف امرأة في داخلي / وصرت أنت الملكة

Kabbânî balığa ne çok benziyorsun / aşta aceleci... balık gibi / aşta ürkek... balık gibi / bin kadını öldürdün içimde / ve tek kraliçe oldun kalbimde (Kabbânî, 2016: 96) diye sevgilisine seslendiği şiirinde sevgilisini önce bir balık gibi aceleci ve ürkek olarak tanımlıyorken ardından bin kadını öldürüp kalbinde kraliçe olduğunu söyleyerek bir tezat dengesi kurmaktadır. Sevgilisinin diğer kadınları öldürüp tek kraliçe olduğunu söyleyerek esasında bir isyandan söz edip bu isyanın galibinin sevgilisi olduğunu söylemektedir.

ضعي أظافرك الحمراء في عنقي / ولا تكوني معي شاة ولا حملا / وقاوميني بما أوتيت من حيل / إذا أتيتك كالبركان مشتعلا / أحلى الشفاه التي تعصي وأسوأها / تلك الشفاه التي دوما تقول: بلى

boynuma geçir kırmızı tırnaklarını / ne koyun ol benimle ne de kuzu / diren bana sahip olduğun tüm hilelerle / yanan volkan gibi gelirse yanına / en güzel dudaklar isyan edenlerdir / ve emrin olur diyenlerdir en kötüler (Kabbânî, 2016: 106). Şair kadın ve isyan temalarını bir arada kullandığı bu şiirinde birden fazla imgeye yer vermiştir. İlk dizedeki *kırmızı tırnakların* ifadesiyle kadına cinsel çekicilik atfetmiştir. Ayrıca sevgilisine emirler vererek yönlendirmelerde bulunmuş, örneğin *ne koyun ol benimle ne de kuzu* dizesinde başında bulunan çobanın emrine itaat eden koyun ve kuzu gibi uysal olmasını söyleyerek isyana teşvik etmiştir. Bu dizeleri kapalıktan çıkararak dizelerle devam etmiş *en güzel dudaklar isyan edenlerdir / ve emrin olur diyenlerdir en kötüler* dizelerinde de sevgilisini isyana yönlendirme çabaları devam etmektedir. Bu isyanın kendisine karşı olması gerektiğini de *diren bana sahip olduğun tüm hilelerle* diyerek kadını kendisi de dahil olmak üzere herhangi bir erkeğin boyunduruğuna sokmak istemediğini dile getirmiştir.

Nizâr Kabbânî “Şehadet Ederim ki Hiçbir Kadın” şiirinde zamanın sevdiği kadının “sağ memesinin orada durduğunu”, devrimlerin de “sol memesinin yamacından başladığını” “ruhunu uzun süre işgal ettiğini”, “işgaliyle de mutlu ettiğini”, kendisiyle “olabildiğince uygarca seviştiğini” ve “üçüncü dünya tozlarının içinden çekip çıkardığını” ifade ederek zamanın durması, devrim, işgal, uygarlık ve üçüncü dünya gibi kavramları kadın, aşk, kadın bedeni ve sevişme gibi imgelerle özdeşleşmektedir (Kabbânî, 2018: 90).

Kadın ve Tarih

كان نهذاك في العصور الخوالي / بنشيدان السلام مثل الحمامة / كيف ما بين ليلة وضحاها / صار نهذاك مثل يوم القيامة

barışa çağırıyordu memelerin / geçmiş çağlardaki güvercinler gibi / nasıl oldu da kaşla göz arasında / kıyamete döndü memelerin (Kabbânî, 2016: 104). Bu kısa ama yoğun anlatımlı şiirinde şair pek çok imge ve sembole yer vermiştir. Sevgilisinin memelerini asırlardan beri barışın sembolü olan güvercinlere benzetirken kısa bir sürede insanlığın yok oluşunun işareti olan kıyametle özdeşleştirmiş, sevgilisinin memelerini hem barışın hem yok oluşun sembolü olarak görerek bir tezat ilişkisi kurmasının yanı sıra söz konusu değişimin kısa bir zamanda gerçekleştiğini söylemek istemiştir. İlk çağlardan beri farklı kavimlerce bereketle özdeşleştirilen kadın bedeni bu şiirin yazıldığı dönemler göz önüne alındığında bir nevi “yasak” veya “haram” olarak değerlendirilmekteyken bu denli cesur bir şiir ve imge denklemi kurmak şairin cesaretine ve bir aydın olarak yaşadığı toplumdaki önde olup o topluma öncülük etme misyonuna işaret etmektedir.

*أهطل في عينيك كالسحابة / أحمل في حقائبي إليهما / كنزا من الأحزان والكآبة / أحمل ألف جدول / وألف ألف غابة / وأحمل التاريخ
تحت معطفي / وأحرف الكتابة*

gözlerinde yağıyorum bulut gibi / hüzünden bir hazine taşıyorum valizlerimde / bin dere taşıyorum / bin kere bin orman / tarihi taşıyorum paltosunun altında / ve yazının harflerini (Kabbânî, 2016: 87). Nizâr Kabbânî, Aşkın Kitabı'nda yer alan bu dizelerde sevgilisinin gözlerinde bulut olup yağdığını ve tarihi paltosunun altında taşıdığını söylemektedir. Şair, sevgilisinin gözlerinde bulut olup yağarken aynı zamanda tarihi paltosunun altına sığdırdığını söyleyerek sevgilisini yüceltmektedir. Zira yazılı-yazısız insanlık tarihi küçülüp paltosunun altına girmiş ancak kendisi sevgilisinin gözlerinde bir buluta dönüşmüştür, böylece sevgilisinin gözleri bile tarihten daha büyük tarihten daha yücedir. Kabbânî alışlageldiği üzere kadın bedenini imgeleştirerek yoğun anlatımlarda bulunmuştur. Bunun yanı sıra topluma önder kaftanı giymiş bir şair/aydın olarak paltosunun altında yazının harflerini taşıdığını söyleyerek aslında insanlık tarihinin kayıtlı bütün geçmişini kapsadığını anlatmaya çalışmakta ve kendi üstüne düşen görevi üstlenmektedir.

*حين أكون عاشقا / أشعر أنني ملك الزمان / أملك الأرض وما عليها / وأدخل الشمس على حصاني... / أجعل شاه الفرس من رعيتي /
وأخضع الصين لصولجاني*

âşık olunca / zamanın kralı gibi hissederim kendimi / sanki dünya benim / ve atımın üstünde güneşe girerim / âşık olunca / tebaam olur İran şahı / Çin asama boyun eğer (Kabbânî, 2016: 60). Nizâr Kabbânî yukarıdaki dizelerde pek çok tarihî gönderme yaparak sevgilisine aşkını ifade etmiştir. Örneğin âşık olunca kendisini kral gibi hissetmiş; atına binip güneşe sefere çıkmış, İran şahına diz çöktürmüş, Çin, gücü karşısında boyun eğmiştir. Kabbânî dizelerini doğayı değiştireceğine dair düşüncelerle denizlerin yataklarını değiştireceğini, şiirlerinin mimoza ve kasımpatı tarlalarına dönüşeceğini dile getirirken o âşık olunca parmaklarından sular fışkırmış, dilinde otlar yeşermiş ve dahi zaman kavramının dışına taşıp başka bir zamana ait olmuştur. Kabbânî dizelerinde İran şahı ve Çin gibi köklü medeniyet kavramlarını aşkı karşısında acziyete düşen kahramanlar olarak kullanarak bir yandan aşkının büyüklüğüne dikkat çekerken diğer yandan bilerek veya bilmeyerek kendi özelinde yaşadığı toplumda kadim medeniyetler olarak İran ve Çin medeniyetlerinin varsayıldığını göstermiş oluyor.

*قولي أحبك كي تزيد قداستي / وبصير شعري في الهوى إنجيلا / سأغير التقويم لو أحببتني / أمحو فصولا وأضيف فصولا / سينتهي
العصر القديم على يدي / ملك أنا / لو تصبيحين حبيبتني / أغزو الشمس مراكبا وخيولا*

sen seni seviyorum de kutsallığım artmış olsun / aşk şiirlerim bir anda birer incil'e dönüşsün / sen beni sevecek olsan takvimi değiştirim / derim ki kimi mevsimler kalksın yenileri konsun / eski çağ benim elimle değişip yenilenecek / ben bir şahım padişahım sen benim sevgilim olsan / atlarıma buyururum güneşe sefere çıksın (Kabbânî, 2018: 12). Şair, sevgilisine hitap ettiği bu dizelerde ondan birtakım isteklerde bulunup bu istekler sonucunda olacakları dile getirmiştir. Ona göre sevgilisi kendisini severse daha yakışıklı olacak zira onun sevgisi olmadan bu imkânsızdır. Sevgilisi onu severse daha kutsal biri olacak, şiirleri İncil'e dönüşecektir. Sevgilisinin kendisini sevmesi durumunda takvimi değiştirip yeni mevsimler oluşturacak, yeni bir çağ açacaktır. Kendisi bir padişah olacak atlarına güneşe sefer emri verecektir. Kısacası Kabbânî, sevgilisinin kendisini sevmesi durumunda doğaüstü, tarihi, zaman ve mekânı aşan olgular da dahil olmak üzere pek çok şey olacağını dile getirmiştir.

Kabbânî, *Menşûrun Sirriyun Cidden* (Çok Gizli Bülten) başlıklı şiirinde dünyanın (hayatın) aşktan ibaret olduğunu söyleyip âşıkları birleşip birlik olmaya çağırdıktan sonra ilginç bir tarihî-siyasî gönderme yaparak Doğu'da Ebu Leheb'in hala egemen olduğunu söylemeye çalışmakta ve âşiklardan deniz suları gibi bir araya gelmelerini istemektedir (Kabbânî, 1972).

Beyrut ve'l-Hub ve'l-Matar (Beyrut Aşk Yağmur) şiirinde ise Kabbânî, sevgilisinden kürk mantosunun içinde kendisine bir yurt vermesini, kendisini İsa Mesih gibi iki memesinin arasında çarmıha germesini istemekte, saltanat çağlarını reddetmeye, meczupların fetvalarını reddetmeye çağırmaktadır (Kabbânî, 1972).

Kabbânî, *el-Makbaratu'l-Bahriyye* (Deniz Mezarlığı) başlıklı şiirinde sevgilisinin memelerinin arasını bir deniz mezarlığına benzeterek bu mezarlıkta binlerce Moğol, Mecusi ve Tatarın gömülü olduğunu yazmaktadır (Kabbânî, 1972: 190). Onun sevgilisinde "tarihten bir şey, tarihten bir şeyler var". Yine Seviyorum Seni Seviyorum Bu da Benim İmzam şiirinde Kabbânî, bu kez sevdiği kadını "fetih"le özdeşleştiriyor ve ona "sen... benim fetihlerim içindeki en büyük fetihsin, sen benim doğacağım, ardından gömüleceğim, yazılarımı yazacağım en son vatansın" diye sesleniyor.

Kadın ve Efsane

وكلما سافرت في عينيك يا حبيبتى / أحس أنى راكب سحابة سحرية / فغيمة وردية ترفعنى / وبعدها تأتي النفسجية / أدور في عينيك
يا حبيبتى / أدور مثل الكرة الأرضية

gözlerine her seyahat ettiğimde / uçan bir halı üstünde hissedirim kendimi / pembe bir bulut kaldırır beni / ardından mor bir bulut / ve dönerim gözlerinin içinde sevgilim / nasıl dönerse yer küresi (Kabbânî, 2016: 95). Şairin yukarıdaki gibi söylediği kadın ve efsane temalarını bir arada kullandığı bu şiirinde sevgilisinin gözlerine baktığında bir efsane olan uçan halıya bindiğini söylemektedir. Uçan halı diye bir şey olmadığı bilindiği hâlde şairin bunu dile getirmesi aşkının kendi nezdinde yarattığı metafizik ötesi etkiye işaret etmektedir. Ardından pembe ve mor bir buluta bindiğini söyleyip doğaüstü öğeler kullanarak yaşadığı hissini olağanüstü bir his olduğuna işaret etmekte ve kendisini yer küreyle bir tutarak sevgilisinin gözlerinin içinde döndüğünden bahsetmektedir. Bütün bunlara bakıldığında gerçek ile hayali, hakikat ile düşü bir arada kullanarak kadın ve efsane temalarını işleyen şair, sevgilisine olan aşkını dile getirmektedir.

لو خرج المارد من قممه / وقال لي: لبيك / دقيقة واحدة لديك / تختار فيها كل ما تريده / من قطع الياقوت والرموز / لاخترت عينيك
بلا تردد

şişeden çıkıp cin / emrindeyim dese / bir dakikan var / dile benden ne dilersen / yakuttan ve zümrütten... / gözlerini seçerdim sevgilim hiç tereddüt etmeden (Kabbânî, 2016: 25). Şair yukarıda yer alan şiirinde "şişeden çıkan cin", "dilek hakkı" gibi kavramlara yer vererek kadın ve efsane temalarını bir arada kullanmıştır. Bunları dile getirirken kendisine sunulan dilek hakkını yine sevgilisinden, sevgilisinin gözlerinden yana kullanacağını dile getirmiş, bunu da hiç düşünmeden yapacağını söyleyerek aşkının yanında istenecek bir şey olmadığından ne kadar emin olduğunu vurgulamıştır. Zira kendisine yakut ve zümrüt bile sunulsa sevgilisi ve sevgilisinin gözleri onun için istenebilecek her şeydir.

حباك طير أخضر / طير غريب أخضر

Senin aşkın yeşil bir kuş / yeşil olduğu kadar tuhaf bir kuş (Tur, 2020: 414). Şairin *el-A'mâlu's-Şi'riyye el-Kâmile* eserinden alınan yukarıdaki şiirde Şam bölgesinde var olduğuna inanılan bir "yeşil kuş" mitine gönderme yapılıyor. Kabbânî'nin bu şiiri göstermektedir ki şair yerel halkının folklorik arka planına da hâkimdir ve bu alana atflar yapmıştır.

Kabbânî, *Zîdînî İ'şkan Zîdînî* (Daha Fazla Aşk Ver Bana Daha Fazla) ismiyle bilinen *Cismuki Haritatî* (Bedenin Haritamdır) şiirinde sevgili / kadın vücudu teması ile harita ve dünya haritası arasında bağlantı kurarak çeşitli tarihî ve coğrafi göndermeler yapmaktadır. Bu şiirde şairin sevgilisinin vücudu haritasıdır, aşkı haritasıdır. Bu yüzden sevgilisini bulduktan sonra dünya haritası artık onu ilgilendirmez olmuştur. Kendisi ise aşkın en eski başkentidir. Yarası bir Mısır hiyeroglif simgesi, sızısı bir yağ lekesi gibi yayılır Beyrut'tan Çin'e değin. Sızısı kfiledir, Şam (Emevî) halifeleri göndermiş Çin'e değin, Milattan sonra yedinci yüzyılda, ama kaybolmuş bir ejderhanın ağzında... Ezelden beri alınını koyacağı bir vatan ve

kendisini güneşin sınırına erdirecek bir kadın aşkı arayan şair, sevgilisi için bütün kadınlarını salmış, tarihi arkasında bırakmıştır (Kabbânî, 2018).

Veberu'l-Keşmir (Kaşmir Post) şiirinde de şair, tarihe çeşitli göndermeler yaptıktan sonra savaşların sevgilisinin vücudundan başladığını, kurtuluş ve istiklalın de vücudundan başlayacağını söylemektedir (Kabbânî, 1972: 36). Şair sabahları uyanıp gözünü açtığında aşk sayesinde kendini prens olarak bulmaktadır (Kabbânî, 1972: 68). Eskiden en büyük krallardan olan sevgilisinin memesi şu an tahtı bırakmış ayrılmıştır (Kabbânî, 1972: 74). Yine sevgilisinin her iki memesi birer yüce kraldır ve bu krallar denizlerin ve karaların hükümdarlarıdır, halk ise meydanlarda onlara duacı olmaktadır, kendisi ise onların döneminde yaşayıp milyonlarca reaya gibi onlara bağlılığını bildirme bahtiyarlığına erişmiştir (Kabbânî, 1972: 84).

Belkıs şiirinde ise kadın, şiidir, şehittir, Sebe kraliçesidir, Sümer döneminin görkemini temsil etmektedir (Kabbânî, 2018: 95). Belki de Arap ya da Müslüman halklar arasındaki didişme ve çekişmeleri, hatta savaşları nitelenmek için kullandığı ve “kabileler arası savaş” olarak ifade ettiği bir savaşta can vermiş, bu savaş ateşinde yanmıştır (Kabbânî, 2018: 100). Yine aynı şiirde sevgilisini medeniyetle özdeşleştirerek medeniyetin aslında “dişi” ya da dişil bir olgu olduğunu vurgulamaktadır (Kabbânî, 2018: 101). Aynı şekilde “onun emri olmadan hiçbir kellenin kesilmediği Ebu Leheb’in kılıcıyla katledilmiş ceylan” şeklinde nitelendiği sevgilisi Belkıs’ı “en güzel vatan” diye söz etmekte ve “utanıyorum bütün tarihimden” derken de kendi vatanında insanın nasıl yaşayacağını bilemediğini belirtmektedir (Kabbânî, 2018: 102-103-104).

SONUÇ

Modern Arap Edebiyatının sembol isimlerinden biri olan Nizâr Kabbânî, kadının büyük sorunlar yaşadığı sorunlu bir toplumun şairi olarak, kadını böyle bir toplumda yaşadığı sorunlar bağlamında ele alan bir kadın ve aşk şairidir. O, kadını vatanla özdeşleştirmiş, kadın ve vatan imgelerini bir arada işlemiştir. Bu çalışmada, şairin kadın temasıyla bir arada işlediği temalar, şiirlerinden örnekler getirilerek açıklanmak istenmiştir. Kabbânî'nin poetikası ile Arap Edebiyatındaki konumuna değinilerek verilen şiir örneklerinin ve yorumlamalarının altyapısı oluşturulmak istenmiştir.

Nizâr Kabbânî hayatının başlarında ve sonlarında kaybettiği, birincisi kız kardeşi ikincisi eşi olmak üzere kadınlardan, özellikle de en yakınındaki kadınlardan yana hep yara almıştır. Zorla evlendirilmek istenen ablasının intiharı henüz hayatının başında olan şairin zihninde derin izler bırakmış, şiir dünyasında önemli bir yer kaplamıştır. Edebî hayatının ortalarına denk gelen 1967 Nekbe yenilgisiyle de vatan imgesini daha yoğun bir şekilde ele almaya başlamış, şiiri daha politik bir ses kazanmış ancak bu ses zaman zaman kadın şiirleriyle de harmanlanmıştır. Nitekim kahve falına bakan kadın ona hayatının sefer ve savaştan ibaret olacağını, kendisinin dünyanın bütün kadınlarına âşık olacağını, ancak bütün bunlardan sonra devrik bir kral gibi geri döneceğini söylemiştir. Bu iki kırılma noktasından sonra üçüncü kırılma noktası ise kendi deyimleriyle şiirlerinin itici gücü eşi Belkıs'ın bir terör saldırısına kurban gitmesi olmuştur ki bu da şairin söylemini etkileyen başka bir dönüm noktası oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, Kabbânî'nin bir “kadın şairi” olarak nitelendirilmesinin yetersiz olduğu düşüncesinden hareketle, şiirlerinde kadın temasıyla ilişkilendirdiği temalar incelenmek istenmiştir. Şairin şiirleri taranarak kadın temasıyla birlikte işlediği temaların; vatan, hürriyet, kader, isyan, tarih ve efsane temaları olduğu görülmüştür. Böylece her bir temaya ait şiir örnekleri toplanıp şiirlerin anlam alanlarının arkasında yatanlar irdelenmek istenmiştir. Çalışma bu bağlamda şairin şiirlerinde kullandığı salt kadın temasını inceleyen çalışmalardan ayrışmakta ve şairi salt bir “kadın şairi” olarak nitelendirmenin ötesinde kullandığı sıra dışı kadın temalarıyla kadını ve kadın sorunlarını toplumda öne çıkaran yaklaşımlarıyla ele almaktadır. Zira şair, döneminin politik olaylarına karşı ve toplumunun pek çok kanayan yarasına dair şiirler yazmış, bir aydın olarak üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmiştir.

Bunlara göre şair, kadın ve vatan temalarını birbirleri içinde kullanarak ve birbirleriyle özdeşleştirerek kadına sadakati üzerinden vatanına olan bağı; vatanına olan sadakati üzerinden de kadına olan sevgisini dile getirmiştir. Yer yer memleketi olan Şam'ı dişil bir sığara bürüyerek kadınlardan üste koyduğu da olmuştur. Sevgilisini hürriyetten daha üstte bir konuma koyarak onun yaşadığı toplumun içerisinde bir su, ekmek gibi ihtiyaç duydukları hürriyetten daha önemli olduğunu söylemiştir. Kabbânî ayrıca yazgıya göndermede bulunarak sevgilisine olan bağı kader kavramı üzerinden açıklamıştır.

Sevgilisini isyana teşvik ettiği şiirde onu kırmızı tırnaklarla resmederek bir tür cinsel bir çağrışımda bulunan şair, sevgilisinin memelerini barışın sembolü olan güvercinlere benzetmiş hemen ardından yok oluşu simgeleyen kıyametle bir tutarak bir tezat dengesi kurmuştur. Kadın bedeni üzerine uygulanan yasaklamaların yoğun olduğu bir dönemde ve böyle bir toplumda bu dizeleri kurmak şairin cesaretine örnek gösterilebilir.

Tarihi paltosunun altında taşıdığını söyleyen şair, sevgilisinin gözlerinde bir bulut olup yağdığını söylemekte ve yazılı yazısız insanlık tarihini sevgilisinin gözleri yanında küçük göstererek sevgilisini yüceltmek istemektedir. Kabbânî sevgilisinin sevgisine mazhar olduğunda İran şahına boyun eğdirebileceğine ve Çin'in esasına boyun eğceğine inanarak aslında bu iki köklü medeniyetin sevgilisine olan aşkı karşısında ne kadar güçsüz kalabileceğine dikkat çekmek istemektedir.

Şair sevgilisinin aşkını gördüğünde şiirlerinin kutsal metinlere, İncil'e dönüşeceğini söyleyerek evrensel bir dil kullanmaktadır. Bir Müslüman olan şairin kutsal metinlere gönderme yapıp İncili zikretmesi bir aydın sıfatıyla tüm insanlığa seslendiğinin göstergesidir. Aynı şiirinde yine sevgilisinin kendisini sevmesi halinde padişah olup atlarına güneşe sefere çıkma emri vereceğini söylemektedir. Padişah olmaktan bahseden şair aynı dizelerde hem batıya hem doğuya ait bir kavramı bir arada kullanmıştır. Bunların ötesinde güneşi fetih düşüncesiyle aşkının büyüklüğüne dikkat çekmektedir.

Şair, sevgilisinin sevgisini kazandığında uçan bir halıya binmiş olacağını söylemiştir. Uçan halı gerçek değil bir efsanedir. Böylelikle sevgilisinin sevgisinin kendisinde bulacağı karşılığı doğaüstü bir imgeyle açıklamıştır. Bunun yanı sıra pembe ve mor bulutlara bineceğini söylemiştir. Bu da yine hayal ürünü bir durum olduğundan şair sevgisini ifade ederken doğaya dair nesnelere aşarak doğaüstü denklemler kurmaktadır. Şair şişeden çıkan cin ve dilek hakkı gibi efsanevi temaları sevgilisine olan aşkına karşılık olarak kullanmıştır. "Dilek hakkı" verilse sevgilisinin gözlerini yeğleyeceğini söylemiştir.

Nizâr Kabbânî evrensel bir söylemin yanı sıra yetiştirdiği, büyüdüğü yerin kültürünü de şiirlerinde kullanmıştır. Şam bölgesinde var olduğuna inanılan bir mit olan "yeşil kuşun" sevgilisinin aşkı olduğunu söyleyerek yerel bağlamda sevgilisinin aşkını yüceltmıştır. Şair, folklorik öğelere yer vererek yerel köklerine bağlı evrensel bir dil kurmuştur. Öte yandan sevgilisinin bedeniyle dünya haritası arasında bağlantılar kurarak sevgilisini evrensel bir mertebeye taşımak istemiştir. Çünkü o tek bir kadın hüznü yazmıyordu, kadın tarihini yazıyordu.

Kabbânî'ye göre hayat sadece aşk demektir. Sevgililere denizin suları gibi birleşmelerini söylemiştir. Sevgilisini en büyük fetihlere; sevgilisinin memelerini birer krala benzetmektedir. Kabbânî bu benzetmeleri yaparken salt bir cinsellik amacından ziyade kadının yok sayıldığı topluma bir uyanış çağrısı yapmaktadır. Kabbânî sevgilisine "doğduğum ve gömüleceğim vatansın" diyerek sevgisinin kaynağını uzaklarda değil doğduğu yerden aldığını söylemektedir. Hayatının sonunu uzaklarda değil vatanında yani sevgilisinde bulacağını ifade etmektedir.

Kabbânî kurduğu şiir cumhuriyetinde hem kadını cahiliye kalıplarından özgürleştiriyor hem de Arap coğrafyasını girdiği bataklıktan kurtarmaya çalışıyordu. İşte bunu yaparken yer yer kadınların sorunlarıyla Arapların sorunları kesişebiliyordu. Ona göre şiir kelimelerle resimdir, dille danstır. Onun şiirlerinde kelimeler renklidir; sarıdır, kırmızıdır. Kuşlar yeşil, ay yeşildir. Dalga mavi, kader sarıdır. O şiiri dallarda meyve yapmıştır.

Nizâr Kabbânî'nin şiirlerinde bu denli sıra dışı kadın teması kullanmasının kadın olgusunun yanı sıra vatan olgusuna yönelik içinde taşıdığı yoğun duygulardan kaynaklanıyor olabileceği değerlendirilmektedir. Şair hem hayat serüveni hem de şiir serüveninin başında kadının toplumda yaşadığı ve yer yer kadının canına mal olan sorunları en yakınındaki insanlar bağlamında yaşamıştır. Dolayısıyla kadının toplumda yaşadığı sorunları derinden hissetmiş, deyim yerindeyse "yaralı" bir vatanda "yaralı" bir kesimi konu edinmiş, bu iki yarayı, vatan ve kadını özdeşleştirmiştir. Vatan yaralıdır, çünkü yenilgilerle, geri kalmışlıkla, yozlaşmayla boğuşmaktadır. Kadın da yaralıdır çünkü bu yoz yapının mağdurudur.

KAYNAKÇA

Â'bîdât, Adnan Mahmud. (1997). Mefhûmu's-Şi'ri 'inde Nizâr Kabbânî. *Mecelletu Merkezi'l-Vesâiki' ve'd-Dîrâsâti'l-İnsâniyyeti*. 9:365-397.

- Gemi, Ahmet. ve Shoush, Mahmoud. (2018). el-Mar'atu fî Şi'ri Nizâr Kabbânî. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7-1:298-319.
- Kabbânî, Nizâr. (1986). *Kasâid Mağdûbun Aleyha*. Menşûrât Nizâr Kabbânî. Beyrut.
- Kabbânî, Nizâr. (1983). *el- A'mâlu's-Şi'riyye el-Kâmile*. Menşûrât Nizâr Kabbânî. Beyrut.
- Kabbânî, Nizâr. (1970). *Kıssatî Ma'âş-Şi'ri*. Riyâd el-Ris Lilkutub ve'n-Neşr. Londra.
- Kabbânî, Nizâr. (1991). *Hevâmiş 'alâ defteri'n-Nekse*. Menşurât Nizâr Kabbânî. Beyrut.
- Kabbânî, Nizâr. (2016). *Aşkın Kitabı*. Hece Yayınları. Ankara. Çev. Mehmet Hakkı Suçin.
- Kabbânî, Nizâr. (2018). *Kelimelere Benzemeyen Kelimeler*. Hece Yayınları. Ankara. Çev. Mehmet Şayir.
- Kabbânî, Nizâr. (1972). *Eşâ'run Hâricetun 'ani'l-Kânûn*. Beyrut.
- Karayürek, Esra Çimen. (2022). Şiir Sanatının Çeviri Yoluyla Yeniden Dile Getirilmesi: Mırabeau Köprüsü. *International Science And Art Research*. 358-369.
- Keskin Ergül, Aysel. (2006). *Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı Nizâr Kabbânî'de Aşk ve Kadın*, Araştırma Yayınları. Ankara.
- Mes'i, B. Sümeyye. (2013). *Sûratu'l-Vatani fi Şi'ri Nizâr Kabbânî*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Pakdil, Nuri. (2014). *Güldeste II*. Edebiyat Dergisi Yayınları.
- Şemdin, İbrahim. (2021). *Nizâr Kabbânî'nin Şiirlerinde Vasıf*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tur, Salih. (2005). *Nizâr Kabbânî, Hayatı ve Şiirleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Tur, Salih. (2020). *Modern Arap Edebiyatının Ünlü Şairi Nizâr Kabbânî ve Poetikası*. Gece Kitaplığı. Ankara.
- Tülücü, Süleyman. "Kabbânî, Nizâr", TDV İslâm Ansiklopedisi, 16.06.2022 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/kabbani-Nizâr> adresinden erişilmiştir.